

Focus

RONALD VAN DER BIE

Aletta, instituut voor vrouwengeschiedenis

Aletta is het studieceterum en data-archief voor vrouwengeschiedenis, met bijzondere aandacht voor vrouwen uit migrantengroepen.

DIEDERIK VAN DER LAAN

Dr. Saskia Wieringa, directeur van Aletta: 'We wilden het beeld vestigen dat we een dynamische club zijn.'

Aletta is in 1935 opgericht als Internationaal Archief voor de Vrouwenbeweging (IAV) en als zodanig het zusje van grote broer Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis (IISG) met wie het lange tijd gehuisvest was aan de Herengracht. De oprichtsters, de feministen Rosa Manus (1881-1943), Johanna Naber (1859-1941) en Willemijn Posthumus-van der Goot (1897-1989), echtgenote van de IISG-oprichter Nicolaas W. Posthumus (1880-1960), wilden het erfgoed van de eerste feministische golf bewaren toen de vrouwenbeweging in de jaren twintig wat in de luwte was geraakt.

De naamsverandering in 2009 was onderdeel van een beleid om het imago op te poetsen. Dr. Saskia Wieringa, directeur van Aletta: 'Als archief en bibliotheek hadden we de roep stoffig en belegen te zijn. We vonden de lancering van de website en de vernieuwing van het dienstenpakket het juiste moment om jongere generaties bij het werk te betrekken. We wilden het beeld vestigen dat we een dynamische club zijn.' Aletta bekt beter dan archief. Aletta is een herkenbare naam sinds Alletta Jacobs, de eerste vrouwelijke arts en strijdster voor vrouwenkiesrecht, in de nationale canon is opgenomen en alle jongeren in het voorgezet onderwijs haar kennen.

Oral history testimonies

Archief en bibliotheek is Aletta nog steeds. Bij het instituut werken ongeveer dertig vaste medewerkers. Er zijn vier hoogleraren aan het instituut verbonden, die onderzoek doen op het gebied van etniciteit, vrouwengeschiedenis, seksualiteit en interpersoonlijk geweld.

Collectievorming is het nieuwe beleidsspeerpunt. Aletta wil zoveel

mogelijk verhalen van vrouwen verzamelen en opslaan in een digitaal videoarchief. Het vastleggen van deze *oral history testimonies* is hard nodig. Wieringa: 'De vrouwen van de Tweede Feministische Golf zijn minder formeel, minder georganiseerd dan de oudere generatie feministen. Van hen is minder vastgelegd. Willen wij hun verhalen leren kennen, dan moeten we ze zelf aan het woord laten.' Medewerkers van Aletta leggen de verhalen vast in lange interviews en op film. De levensverhalen van de vrouwen kleuren de geboekstaafde, officiële geschiedenis op een persoonlijke manier.

Dolle Mina en CPN-vrouwen

Vier oral-history-projecten zijn afgerond: over Dolle Mina, over vrouwenhulpverlening, NSB-vrouwen en hun dochters, en over CPN-vrouwen en hun dochters. Met een subsidie van het ministerie van VWS heeft Aletta 30 april negentwintig dagboeken en brievencollecties van vrouwen met hun oorlogsherinneringen elektronisch

ontsloten. De vele tientallen uren interviews en videofilms zijn integraal te doorzoeken met de modernste spraakherkenningstechnologie, die in samenwerking met de Universiteit Twente is ontwikkeld. Wieringa: 'Je tikt, zeg eens wat: abortus in, en de computer zoekt in het filmbestand al die fragmenten op waar vrouwen daar iets over zeggen.' Wieringa weet het niet zeker, maar denkt dat zij met Aletta de eerste is die haar collectie op deze manier doorzoekbaar heeft gemaakt.

Online archief

Anno 2010 beschikt Aletta, al jaren gevestigd in de fraai gerestaureerde Gerardus Majellakerk in Amsterdam-Oost, over ruim een kilometer documenten, bijna honderdduizend boeken en een grote collectie foto's, muziekwerken, enkele honderden egodocumenten (dagboeken en brieven) en digitale bronnen. Het heeft een omvangrijk online archief met video-interviews en een *full-text on line* beschikbare collectie historische boeken en tijdschriften, websites, databases, digitale dossiers en digitale lespakketten voor het onderwijs.

Met het aanleggen en ontsluiten van de digitale bronbestanden heeft Aletta zich geprofileerd als actieve kennis- en bronnenproducent. Wieringa: 'We zijn inmiddels zo geavanceerd dat we niet alleen kennisproducent, maar ook kennismakelaar zijn. Wij weten hoe en waar je moet zoeken in die enorme rijstebrijberg van digitale bestanden en kunnen bemiddelen tussen de onderzoeker die kennis zoekt en de archiefwereld.'

 www.aletta.nu

Boekgeschiedenis in Utrecht en in de hele wereld

De jaarlijkse bijeenkomst van de Nederlandse Boekhistorische Vereniging vond dit jaar met een overvol programma plaats in het Academiegebouw in Utrecht. Alle universiteiten waar boekwetenschap wordt onderwezen, hadden een vertegenwoordiging afgevaardigd met een inleider (meestal de lokale hoogleraar) en een jongere (in een enkel geval een oudere) onderzoeker. Dat leverde een divers beeld op, en daarnaast waren ook nog eens wetenschappers uit Antwerpen en Leuven uitgenodigd.

De focus liep uiteen van materiële bibliografie via de distributie naar

de receptie. Dat ligt voor de hand: boeken werden gemaakt, verkocht en gelezen, verschillende activiteiten waarvan de wetenschapper zich het hoe en waarom afvraagt. De bezigheden concentreerden zich op de lokale boekproductie (Leiden) maar waaierden ook uit over de hele wereld (Mexico en Peru, de activiteiten van Jezuiten).

Het was een boeiende dag die duidelijk maakte dat de boekwetenschap ook in het digitale tijdperk springlevend is. Daarbij viel op hoe belangrijk de computer en digitalisering zijn voor de moderne boek-

Nieuwe ontwikkelingen bij de DBNL

PETER BOOT

Tien jaar na de lancering neemt de Digitale Bibliotheek voor de Nederlandse letteren (DBNL) een aantal grote stappen. *e-data@research* sprak met hoofdredacteur René van Stipriaan.

Jarenlang was de DBNL een vertrouwde leverancier van digitale tekst, waar weliswaar een steeds indrukwekkender hoeveelheid tekst ter beschikking kwam, maar qua functionaliteit niet zoveel leek te veranderen. 2010 lijkt echter het jaar te worden waarin de digitale bibliotheek zichzelf opnieuw uitvindt.

Het jaar begon met de aankondiging van een vernieuwde en beter doorzoekbare website. Volgens Van Stipriaan wordt de website sindsdien 'zeker de helft meer' gebruikt. Enigszins verstoep in de aankondiging van de vernieuwde website zat de mededeling dat de DBNL al lang niet meer alleen maar de met de hand overgetypte en betrouwbare teksten bevat waarom de bibliotheek bekend staat. Eén miljoen pagina's staan ter beschikking in de vorm van afbeeldingen en ongecorrigeerde OCR (optical character recognition, door de computer gelezen en omgezet in bewerkbare tekst). Van Stipriaan: 'We zijn overgestapt op een beleid met twee snelheden. Grote hoeveelheden tekst worden

vooruit gescand en via OCR ter beschikking gesteld. Eind dit jaar zijn er twee miljoen pagina's ongecorrigeerde tekst, ongeveer net zo veel als de hoeveelheid pagina's die op de klassieke manier beschikbaar is. Eind 2012 zullen er tien miljoen pagina's zijn gescand. De betrouwbare tekst en de webweergave op basis van XML volgt later'. De DBNL komt hiermee tegemoet aan de vaak gehoorde wens het tempo te verhogen (zie bijvoorbeeld Ewoud Sanders in *e-data* van december 2007).

Een volgend nieuwtje volgde in april: de beschikbaarstelling, in samenwerking met het Fries historisch en letterkundig museum Tresoar, van een collectie Friese literatuur. De boeken worden gepubliceerd op Sirkwy, het virtuele huis van de Friese literatuur, en op de site van de DBNL. Wellicht het meest opmerkelijke onderdeel van het bericht was de aankondiging dat de teksten ook via *printing-on-demand* ter beschikking komen. Van Stipriaan: 'En ze werden vanaf dag één besteld. Voor de rechtenvrije delen van de rest van de collectie willen we dit binnenkort ook mogelijk maken'. Bovendien komen binnenkort diverse titels ook ter beschikking als e-book, in vijf formaten, waaronder EPUB en Mobipocket.

Voor het komend najaar staat er nog meer op stapel. Van Stipriaan: 'Bijvoorbeeld de lancering van een specifieke site gewijd aan Menno ter Braak, met het volledige werk en een toelichtende encyclopedie met vijfduizend lemma's, speciaal voor deze site ontwikkeld. Daarnaast komen we nog met een tijdbalk als ontsluitingsmechanisme voor gedateerd materiaal en een thesaurus op Bijbelverzen'.

Wellicht de belangrijkste ontwikkeling, aangekondigd voor eind 2010, is de creatie van een afgesloten subsite waarop ongeveer tweeduizend romans uit de periode 1945-2000 digitaal ter beschikking komen. De DBNL werkt daaraan samen met een aantal grote uitgevers. Bibliotheken en individuele personen zullen tegen betaling toegang tot de site kunnen krijgen. Van Stipriaan: 'De boeken zullen als *e-book* op leasebasis ter beschikking worden gesteld en kunnen dankzij *printing-on-demand* onder andere via het Centraal Boekhuis worden besteld'.

De stormachtige ontwikkelingen op het gebied van digitale bibliotheken zijn, zoveel is duidelijk, nog niet ten einde. In een volgende *e-data* gaan we nader op die ontwikkelingen in.

 www.dbnl.org
www.sirkwy.nl

FREDDY RIKKEN

René van Stipriaan, hoofdredacteur van DBNL